

9. Курченко В.С. Отграничение провокации от действий при пресечении преступлений / В.С. Курченко // Законность. – 2004. – № 4. – С. 10–12.
10. Капканов В.И. Проблемы разграничения пресечения преступлений и провокации их совершения / В.И. Капканов // Уголовное право. – 2007. – № 6. – С. 116–120.

Ключові слова: спеціальний слідчий експеримент, оперативна провокація, оперативно-розшуковий захід, негласна слідча (розшукова) дія, контроль за вчиненням злочину.

Ключевые слова: специальный следственный эксперимент, оперативная провокация, оперативно-розыскное мероприятие, негласное следственное (розыскное) действие, контроль за совершением преступления.

Key words: special investigation act, operative provocation, operative-investigative action, secret investigative (detective) act, crime commission control.

СУПРУНОВСЬКИЙ АНДРІЙ ІВАНОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики, кандидат юридичних наук, доцент*

РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВІДЧУЖЕННЯМ ЖИТЛА ШЛЯХОМ ОБМАНУ АБО ЗЛОВЖИВАННЯ ДОВІРОЮ (ПЕРШОЧЕРГОВИЙ ЕТАП)

У Конституції України прийнятої 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР закріплено право приватної власності на таку непересічну для людини цінність, як особисте житло (ст. 47 Конституції України).

Кількість і вартість приватного житла законодавцем не обмежуються. Відповідно до ст. 150 ЖК (Житлового кодексу) України, власник житла має право на свій власний розсуд відчужувати його, а саме продавати, дарувати, заповідати житло, укладати інші угоди які не заборонені законодавством України. Водночас, чимало таких угод укладається через обман та зловживання довірою, що завдає шкоди майновим інтересам громадян, нормальному функціонуванню обігу житла та порушує встановлений порядок передачі житла або право власності на таке житло.

Сучасна слідча практика свідчить про те, що успіх розслідування залежить від багатьох факторів, у тому числі від уміння слідчого з'ясувати криміналістичну сутність події злочину. Одним із основних елементів окремої методики розслідування злочинів є криміналістична характеристика останніх, що дозволяє отримати не лише необхідну інформацію щодо конкретної категорії злочинів, але й є однією з основ для розробки методичних рекомендацій щодо розслідування злочинів.

Предметом вказаного злочину, є житло, що знаходиться у регіонах з великою кількістю населення та добре розвинутим будівельним комплексом, де на нерухомість є попитом.

Специфіка злочину, пов'язаного з відчуженням приватного житла, обумовлена його тривалим характером у часі та просторі. На етапі підготовки до здійснення незаконного заволодіння житлом злочинцем вчиняються дії, пов'язані зі збиранням у різних місцях (БТІ, ВГІРФО, органах опіки та піклування тощо) документів, необхідних для укладення угоди з подальшим нотаріальним посвідченням договору та його державною реєстрацією, а закінчуються безпосереднім заволодінням житлом та правом на нього. Кожна з таких дій є елементом злочинної технології по заволодінню житлом, правом на житло чи грошима, отриманими від його продажу.

Способи вчинення злочину даної категорії можна класифікувати за умовними групами залежно від певних обставин, а саме: 1) від стадії відчуження житла; 2) від виду відчуження; 3) від кількості об'єктів злочину; 4) від кількості суб'єктів, які беруть участь у скоєнні злочину; 5) від рівня підготовки злочинців; 6) від стосунків між злочинцем і потерпілим; 7) від змісту вчинюваних шахрайських дій.

Водночас, за змістом вчинюваних дій, незалежно від виду відчуження житла, способами вчинення вказаного злочину є: 1) оренда житла з подальшим його збутом особою, яка не є власником; 2) використання фіктивних посередницьких фірм та нотаріальних контор з метою документального оформлення передачі житла або право на житло; 3) пропозиція обміну меншої житлової площі на більшу з доплатою або відмова надати потерпілому інше житло; 4) введення в оману власника житла з приводу змісту угоди; 5) привласнення грошей без виконання умов, передбачених угодою; 6) продаж житла одночасно декільком особам; 7) продаж житла без узгодження з членами сім'ї, які мають право власності на нього; 8) продаж житла, яке має юридичні обмеження або невиконані зобов'язання; 9) продаж житла за адресою, яка не існує; 10) визнання угоди недійсною та привласнення грошей; 11) отримання грошей до оформлення документів; 12) збір застави.

Особа злочинця, що вчиняє злочини у сфері житла характеризується його соціально-демографічною, біологічною та морально-психологічною характеристикою. Важливими ознаками злочинців є рівень освіти, їх професійна зайнятість, наявність судимості, вік, стать, психологічні особливості. Освітній рівень та рівень інтелектуального розвитку злочинців в більшості випадків є вищим, ніж у потерпілих. У переважній більшості потерпілими є особи, що зловживають спиртними напоями та вживають наркотичні засоби, мають психічні вади, самотні особи похилого віку. Проте існують випадки, коли жертвами таких злочинів стають особи, які просто не в повній мірі обізнані з процедурою купівлі-продажу житла.

На першочерговому етапі досудового слідства обов'язково вирішується завдання щодо встановлення наявності або відсутності ознак злочину та здійснюється перевірка заяв та повідомлень потерпілих. Важливим першочерговим завданням є встановлення сутності події та визначення виду відповідальності за вчинене діяння. критерієм розмежування злочину від цивільно-правових деліктів є встановлення

факту, що особа заздалегідь усвідомлювала протиправність своїх дій і діяла цілеспрямовано та умисно. Встановлення умислу на вчинення злочину можливе у такий спосіб: 1) перевіркою факту наявності або відсутності у особи яка укладає угоду прав на такі дії; 2) перевіркою прав власності щодо житла; 3) перевіркою факту звернення злочинця до юридичних та фізичних осіб з питань щодо оформлення документів стосовно відчуження житла; 4) перевіркою факту підготовки документів, які використовувалися під час укладання угоди.

Типові слідчі ситуації початкового етапу можна класифікувати, виходячи з певного обсягу інформації про подію: 1) злочинець відомий, є достатні дані, що свідчать про вчинення злочину саме ним; 2) злочинець відомий, але його злочинні дії завуальовані під виглядом законних правочинів; 3) злочинець відомий, але він переховується від слідства та суду; 4) особа злочинця невідома. Водночас, слідчі ситуації подальшого етапу зумовлюються позицією підозрюваного на досудовому слідстві.

Специфіка провадження тимчасового вилучення великої кількості документів, що знаходяться в різних місцях та оформлюються різними особами, у різні часові періоди. Документи, що мають значення для справи та підлягають вилученню, поділяються на групи: 1) документи, доказове значення яких пов'язано з їх змістовною частиною. Їх вивчення дозволяє встановити кількість здійснених правочинів щодо житла протягом певного терміну, відомості про предмет посягання та його технічний стан, власників житла тощо; 2) документи-речові докази, що були засобом вчинення злочину. Їх вивчення та дослідження може встановити фактичні обставини справи, виявити осіб, які вчинили злочин (документи, що свідчать про звернення злочинців до фізичних та юридичних осіб або документи, надані злочинцями у відповідні органи тощо). Останніми є: нотаріальна контора, ВГРФО, ЖЕУ, БТІ, органи опіки і піклування та ін. Такий підхід дозволяє диференційовано підійти до визначення об'єктів вилучення.

Специфіка провадження обшуку у кримінальних провадженнях зумовлена об'єктами пошуку та відповідними тактичними завданнями. Останніми, у свою чергу, є пошук та вилучення різноманітних документів, записів, офіційних бланків, печаток, штампів, у тому числі засобів їх виготовлення, а також інших предметів, за допомогою яких може бути встановлено: 1) факт виготовлення злочинцем підроблених документів, які використовувалися у ході незаконного укладення угоди щодо відчуження житла; 2) взаємини між злочинцем та потерпілим; 3) факт застосування у ході вчинення злочину у сфері житла засобів маскування; 4) наявність злочинних зв'язків з представниками влади та особами, котрі оформлюють документи щодо відчуження житла; 5) факт укладення угоди конкретною особою; 6) місцезнаходження особи, що вчинила злочин; 7) інші обставини, що мають доказове значення у справі.

Під час розслідування злочину найпоширенішою слідчою дією є допит, а його результати – показання свідків, потерпілих і у деяких випадках підозрюваних – є вагомим джерелом доказів. Кожен з видів

допитів має певну специфіку: 1) допит потерпілого обумовлюється активною роллю останнього у розслідуванні події та зацікавленістю у поверненні матеріальних збитків, з чим пов'язане нерідке приховування певних фактів, які не є для нього вигідними; 2) допит свідків визначається їх відношенням до розслідуваної події та їх залежністю від тих чи інших осіб; 3) тактичний вплив слідчого щодо підозрюваного зумовлюється процесуальним положенням останнього та незацікавленістю у встановленні об'єктивної істини через перспективи кримінальної відповідальності.

Різноманітність способів вчинення злочинів у сфері приватного житла та використання низки документів зумовлює потребу у призначенні почеркознавчої та техніко-криміналістичної експертизи документів з метою встановлення ознак підробки, ідентифікації особи за ознаками почерку та підпису тощо.

Ключові слова: початковий етап, розслідування, шахрайство, обман, зловживання довірою, житло.

Ключевые слова: начальный этап, расследование, мошенничество, обман, злоупотребление доверием, жилье.

Key words: initial stage, investigation, fraud, deception, abuse of trust, housing.

ХИЖНЯК ЄВГЕН СЕРГІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
декан факультету адвокатури, доцент кафедри криміналістики,
кандидат юридичних наук, адвокат*

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ІР-АДРЕСИ

Закономірним наслідком розвитку інформаційних технологій стає їх глобальне впровадження в усі аспекти життєдіяльності людини. Людина в більшій чи меншій мірі існує одночасно в двох просторах – реальному і віртуальному. Якщо перший був предметом вивчення криміналістики протягом усього часу її існування, то другий все ще знаходиться на стадії усвідомлення необхідності його дослідження та поступового освоєння.

Існування людини у віртуальному просторі виражається у використанні нею спеціальних програм, технічних засобів, комп'ютерних та телефонних додатків, які спрощують та оптимізують життя людини. Такими засобами є електронна пошта, електронні платіжні системи, кредитні та платіжні картки, записи в електронних книгах, календарі, соціальні та пошукові мережі тощо, внаслідок експлуатації яких незалежно від волі людини в електронній мережі залишаються віртуальні сліди, що генеруються використовуваними людиною електронними пристроями. Виступаючи творцем і розповсюджувачем власного кон-